

კონსტანტინე კორკელია

სამოსამართლო აქტივიზმი და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე¹

კონსტანტინე კორკელია

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

1. შესავალი

სტატიაში განიხილება, როგორ შეუძლია ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებს ხელი შეუწყოს საქართველოში ადამიანის უფლებათა დაცვის ხარისხის გაუმჯობესებას და რა როლის შესრულება შეუძლია სამოსამართლო აქტივიზმს ადამიანის უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფისათვის. ეს საკითხები განალიზებულია საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკის საფუძველზე.

სტატიის პირველ ნაწილში განიხილება, რა გავლენის მოხდენა შეუძლია ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას საქართველოში ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტებით დაცვაზე. მეორე ნაწილში განიხილება, როგორი პრაქტიკა არსებობს საქართველოში სამოსამართლო აქტივიზმისა და თვითშეზღუდვის თვალსაზრისით, ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში.

¹სტატიას საფუძვლად დაედო მოხსენება, რომელიც გაკეთდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ეგიდით ორგანიზებულ საერთაშორისო კონფერენციაზე „სასამართლო აქტივიზმი და თვითშეზღუდვა: კონსტიტუციური უფლებების თეორია და პრაქტიკა“, ბათუმი, 13-14 ივლისი, 2010 წ.

2. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენაზე მსჯელობისას საწყისი წერტილია ის, რომ საქართველოში საერთაშორისო ხელშეკრულებები აღიარებულია კანონმდებლობის განუყოფელ ნაწილად, რაც იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს ანიჭებს უფლებას, დაეყრდნონ ამ ხელშეკრულებებს სასამართლოს წინაშე თავიანთი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს ენიჭებათ უფრო მაღალი სამართლებრივი სტატუსი, ვიდრე შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტებს (კონსტიტუციისა და კონსტიტუციური შეთანხმების გარდა).

თუ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების შესაძლებლობა მართლმსაჯულების განხორციელებისას არ არის სადავო ქართველ მოსამართლეებს შორის, ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის როლთან დაკავშირებით საქართველოში ჩამოყალიბდა განსხვავებული მოსაზრებანი. საქართველოს მოსამართლეების ნაწილი თვლის, რომ მოსამართლეებმა უნდა გამოიყენონ ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი, რადგან ის იძლევა კონვენციის სწორი განმარტებისა და გამოყენების შესაძლებლობას. მეორე ნაწილი თვლის, რომ, ვინაიდან საქართველო არ არის პრეცედენტული სამართლის ქვეყანა, ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გამოყენება არ არის აუცილებელი.

ევროპული სახელმწიფოების სასამართლოები ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს იყენებენ არა იმიტომ, რომ ისინი ამ ქვეყნებისათვის იურიდიულად სავალდებულოა (ასეთი გადაწყვეტილებები სავალდებულოა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ევროპულ სასამართლოში სახელმწიფო არის მოპასუხე კონკრეტულ დავასთან დაკავშირებით), არამედ იმიტომ, რომ ევროპული სასამართლო ახდენს ევროპული კონვენციის დებულებათა ავტორიტეტულ განმარტებას.

ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გარეშე შეუძლებელია კონვენციის სწორად განმარტება, კონვენციის ზოგადი დებულებების შინაარსის სწორად დადგენა².

ამის საილუსტრაციოდ შეიძლება ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის მოშველიება, რომლის თანახმად, ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო განხილვაზე. თუ არ გაანალიზდა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი, ძალზე რთულია იმის დადგენა, კონკრეტულად რას გულისხმობს: სამართლიანი და საჯარო მოსმენა, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლო, გონივრული ვადა, რომლის განმავლობაშიც უნდა განხორციელდეს ასეთი განხილვა და როგორ უნდა იქნეს ეს პრინციპები გამოყენებული პრაქტიკაში.

² ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2002 წლის 18 დეკემბრის რეკომენდაცია Rec(2002)13. რეკომენდაციის ტექსტი ხელმისაწვდომია ევროპის საბჭოს ინტერნეტგვერდზე: [www.coe.int].

აქედან გამომდინარეობს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენებაში იგულისხმება არა მხოლოდ უშუალოდ ევროპული კონვენციის ტექსტით, არამედ ასევე ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით დადგენილი ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გამოყენება.

საქართველოში იურიდიული პროფესიების წარმომადგენლების, მათ შორის მოსამართლეების ნაწილს, სამწუხაროდ, ბოლომდე არ აქვს გაცნობიერებული ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის როლი მართლმსაჯულების განხორციელებისას.

3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენების უპირატესობები მართლმსაჯულების განხორციელებისას

ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენება მართლმსაჯულების განხორციელებისას ეხმარება ეროვნულ სასამართლოს სწორი გადაწყვეტილების მიღებაში. ევროპული სტანდარტები ასრულებენ ადამიანის უფლებათა დაცვის ერთგვარი ორიენტირის ფუნქციას და ისინი ხელს უწყობენ ადამიანის უფლებათა დაცვას მაქსიმალურად მაღალი ხარისხით.

მართლმსაჯულების განხორციელებისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენებას აქვს რამდენიმე მნიშვნელოვანი უპირატესობა, რომელთა სარგებლობის შემთხვევაში საქართველოს სასამართლოებს მიეცემა შესაძლებლობა, უზრუნველყონ ადამიანის უფლებათა დაცვა ევროპული სტანდარტებით. მართლმსაჯულების განხორციელებისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები შეიძლება გამოიყენებულ იქნეს როგორც:

- ზოგადი ან ბუნდოვანი შიდასახელმწიფოებრივი ნორმების სწორი განმარტების საშუალება;
- შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტთან კოლიზიის თავიდან აცილების საშუალება;
- ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების განჭვრეტის საშუალება;
- სასამართლოს გადაწყვეტილებისთვის სამართლებრივი დამაჯერებლობის შემძენი საშუალება;

და კიდევ, ორი უპირატესობა, რომლებიც ამ სტატიაში განხილული თემის ანალიზისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა:

- ადამიანის უფლებათა ეროვნული სტანდარტების განვითარების საშუალება;
- შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტებში არსებული სამართლებრივი ვაკუუმის ამოვსების საშუალება.

4. ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენების არსებული პრაქტიკა საქართველოში

საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკის შესწავლამ ცხადყო, რომ ყალიბდება საქართველოს სასამართლოების მიერ საერთაშორისო აქტების მზარდი გამოყენების ტენდენცია.

ცხადია, მისასალმებელია, რომ საქართველოში იზრდება იმ სასამართლო გადაწყვეტილებათა რაოდენობა, რომლებშიც გამოყენებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები. მიუხედავად ამისა, ეს არ იძლევა სრული კმაყოფილების საფუძველს, რადგან ამ სტანდარტების გამოყენების პრაქტიკა უპრობლემოდ არ ვითარდება საქართველოში. ჯერ კიდევ ბევრია ისეთი სასამართლო გადაწყვეტილება, რომლებიც, ევროპული სტანდარტების გამოყენების თვალსაზრისით, შეიძლება უარყოფითად შეფასდეს, თუმცა, საბედნიეროდ, არის ისეთი გადაწყვეტილებები, რომლებიც შეიძლება დადებითად შეფასდეს.

თუ ევროპული კონვენციის გამოყენების პრაქტიკა გაანალიზდება სასამართლო ინსტანციების მიხედვით, უდავოა, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლო ყველაზე ინტენსიურად იყენებს ევროპულ კონვენციას. მიუხედავად რამდენიმე თვალსაჩინო გადაწყვეტილებისა, სამწუხაროდ, ევროპული კონვენციის გამოყენების მდგომარეობა არადაამაკმაყოფილებლად უნდა ჩაითვალოს საქართველოს სხვა საერთო სასამართლოებში³.

სასამართლოში ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენების ეფექტიანობა განისაზღვრება იმით, მოახდინა თუ არა მან დადებითი გავლენა სასამართლოების გადაწყვეტილებაზე, ხელი შეუწყო თუ არა ევროპული სტანდარტების გამოყენებამ ადამიანის უფლებათა დაცვას მაღალი ხარისხით.

თუ გაანალიზდება ის სასამართლო საქმეები, რომლებშიც საქართველოს საერთო სასამართლოებმა გამოიყენეს ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები, აშკარაა, რომ მათი გამოყენების გავლენა სასამართლო გადაწყვეტილებებზე ძირითადად უმნიშვნელოა.

უმრავლეს შემთხვევაში სასამართლო მას იყენებს საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტთან (აქტებთან) ერთად. კერძოდ, საქართველოს საერთო სასამართლო იხილავს საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტით (აქტებით) დადგენილ ნორმას, რის შემდეგაც მხოლოდ მოიხსენიებს (უკეთეს შემთხვევაში, ახდენს ციტირებას) ევროპული კონვენციის შესაბამის მუხლს⁴. ამის შედეგად საქართველოს სასამართლო ასკვნის, რომ საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტითა და ევროპული

³ თუმცა გამონაკლისები აქაც არის. იხ. ჭიათურის რაიონული სასამართლო, გადაწყვეტილება N2/64, 2002 წლის 3 აპრილი.

⁴ მაგალითისათვის იხ.: გადაწყვეტილება, N3კ/1044, 1 მარტი, 2002 წელი, სუსგ, სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეებზე, N5, 2002 წელი, გვ. 799; გადაწყვეტილება, N3ბ-63, 16 მაისი, 2000 წელი, ადმინისტრაციული სამართლისა და საგადასახადო საქმეთა სააპელაციო პალატა; გადაწყვეტილება, N3ბ/509, 22 ოქტომბერი, 2001 წელი, ადმინისტრაციული სამართლისა და საგადასახადო საქმეთა სააპელაციო პალატა; განჩინება, N3გ-ად-429-კ-02, 18 დეკემბერი, 2002 წელი, სუსგ, ადმინისტრაციულ და სხვა კატეგორიის საქმეებზე, N2, 2003 წელი, გვ. 224; განჩინება, N3გ-ად-405-კ-02, 27 თებერვალი, 2003 წელი, სუსგ, ადმინისტრაციულ და სხვა კატეგორიის საქმეებზე, N4, 2003 წელი, გვ. 847.

კონვენციით დადგენილი ქცევის წესები მსგავსია და სასამართლო ამ ორი აქტის საფუძველზე წყვეტს სასამართლო დავას⁵.

საქართველოს სასამართლოების მიერ ევროპული სტანდარტების გამოყენების საერთო პრაქტიკიდან მხოლოდ მცირე რაოდენობის შემთხვევებში ევროპული სტანდარტების გამოყენების შედეგად ადამიანის უფლებები დაცული იყო უფრო მაღალი ხარისხით, ვიდრე ეს მოხდებოდა მხოლოდ კანონისა თუ კოდექსის გამოყენების შედეგად.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება გავეთდეს დასკვნა, რომ ხშირად საქართველოს სასამართლოები იყენებენ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებს ისეთ შემთხვევებში, როდესაც მათ გამოყენებას პრაქტიკულად არანაირი დადებითი წვლილი არ შეაქვს სასამართლო საქმის გადაწყვეტაში, ევროპული სტანდარტების შესაბამისად.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენება თვითმიზანი არ არის. მიზანია ის, რომ საქართველოს სასამართლომ, ევროპული სტანდარტების გამოყენებით, დაიცვას ადამიანის უფლებები უფრო მაღალი სტანდარტით, ვიდრე ის დაიცავდა მხოლოდ კანონის ან კოდექსის საფუძველზე.

მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად, აუცილებელია გატარდეს ძირითადად ორი სახის ღონისძიება: მოსამართლეთა სასწავლო სისტემის განვითარება და საინფორმაციო პოლიტიკის დახვეწა.

5. საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა საზოგადოებრივი აქტივიზმისა და თვითშეზღუდვის თვალსაზრისით

ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების გამოყენების ერთ-ერთი უპირატესობა ისაა, რომ ის იძლევა ადამიანის უფლებათა ეროვნული სტანდარტების განვითარების საშუალებას ევროპული სტანდარტების კვალდაკვალ. ევროპული კონვენციის საფუძველზე საქართველოს კანონმდებლობის დახვეწა უნდა ჩაითვალოს სამოსამართლო აქტივიზმის ერთ-ერთ ფორმად.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების მიხედვით, კანონმდებლობის დებულებების განმარტების ერთ-ერთი განმაპირობებელი ფაქტორია ის, რომ ევროპული კონვენცია აღიარებულია „ცოცხალ“ დოკუმენტად. ასეთად კონვენციის აღიარება ნიშნავს, რომ მისი დებულებები უნდა განიმარტოს საზოგადოებრივ ცნობიერებაში მომხდარი ცვლილებების

⁵ მაგალითისათვის იხ. გადაწყვეტილება Nას-593-1241-03, 14 აპრილი, 2004 წელი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა პალატა. საქართველოში განვითარებული პრაქტიკა არ არის გამონაკლისი. მაგალითად, გერმანიის სასამართლოებში დამკვიდრებული იყო ანალოგიური პრაქტიკა, რაც დროთა განმავლობაში შეიცვალა. B. Simma, D.-E.Khan, M. Zöckler & R. Geiger, The Role of German Courts in the Enforcement of International Human Rights, in: Enforcing International Human Rights in Domestic Courts, B. Conforti & F. Francioni (Eds.), 1997, 73.

შესაბამისად⁶. თუ საქართველოს კანონმდებლობის დებულებები არ განიმარტა ევროპული სტანდარტების მიხედვით, შეიძლება, კანონმდებლობის ნორმების შინაარსი „ჩამორჩეს“ ევროპული სტანდარტებით დაცულ უფლებათა შინაარსს, რომელიც სულ უფრო ვითარდება ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტების ზრდასთან ერთად. თუ ეროვნული სასამართლო არ გამოიყენებს ევროპულ სტანდარტებს კანონმდებლობის განმარტებისათვის, შეიძლება, კანონმდებლობის დებულებები უფრო შეზღუდულად განიმარტოს, რის გამოც დაირღვევა ევროპული სტანდარტებით გათვალისწინებული უფლებები⁷.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტების მიხედვით, საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების განმარტება ხელს შეუწყობს ევროპული კონვენციით, ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლითა და საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტების ჰარმონიზებას. ცხადია, რომ ასეთი ჰარმონიზება უნდა მოხდეს ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტების გაზრდის მიზნით.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტებით საქართველოს კანონმდებლობის განმარტება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს კონსტიტუციასთან მიმართებით.

კონსტიტუციურ დებულებათა განმარტებას, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, ხელს უწყობს საქართველოს კონსტიტუციისა და ევროპული კონვენციის დებულებათა მსგავსება. ასეთი მსგავსება განაპირობა იმან, რომ საქართველოს კონსტიტუციის შემუშავების დროს მხედველობაში იქნა მიღებული ევროპული კონვენციის დებულებები. ევროპული კონვენციის დებულებები საქართველოს კონსტიტუციის ზოგიერთ მუხლს საფუძვლად აკი დაედო.

ასეთი მსგავსება განსაკუთრებით თვალსაჩინოა საქართველოს კონსტიტუციის 22-ე მუხლის მე-3 პუნქტსა და 24-ე მუხლის მე-4 პუნქტთან დაკავშირებით, რომელთა ფორმულირებები მსგავსია ევროპული კონვენციის შესაბამისი დებულებების ფორმულირებებისა. იმის გათვალისწინებით, რომ ევროპულმა სასამართლომ მნიშვნელოვნად განავითარა და დააზუსტა ევროპული კონვენციის მატერიალური მუხლების შინაარსი, ევროპულმა კონვენციამ და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულმა სამართალმა შეიძლება ორიენტირის როლი შეასრულოს საქართველის კონსტიტუციის ადამიანის უფლებათა შესახებ დებულებების განმარტებისათვის.

მართლმსაჯულების განხორციელებისას ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები ასევე შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივ ნორმატიულ აქტებში არსებული სამართლებრივი ვაკუუმის ამოსავსებად. ეს ხდება მაშინ, როდესაც შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტი (მაგ., კანონი) არ აწესრიგებს შესაბამის საზოგადოებრივ ურთიერთობას (ანუ სახეზეა სამართლებრივი ვაკუუმი), მაშინ, როდესაც ევროპული კონვენციით ასეთი ურთიერთობა მოწესრიგებულია.

⁶ S. Jensen, *The European Convention on Human Rights in Scandinavian Law: A Case Law Study*, 1992, 236.

⁷ W. Binchy, *The Bill, the Advantages and Disadvantages of the Approach Taken, and Possible Alternatives*, paper presented to the Conference of the Law Society of Ireland on the European Convention on Human Rights Bill (2001), 19 October 2002.

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა რამდენიმე მაგალითის მოშველიება საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკიდან:

ა. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ თავის ერთ-ერთ საქმეში გამოიყენა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სტანდარტი, რომელიც ეხებოდა დეპორტაციის შესახებ პირის მიმართ მიღებული გადაწყვეტილების ზემდგომ სასამართლოში გასაჩივრების უფლების არარსებობას. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, რომელმაც ამ საქმეზე გადაწყვეტილება მიიღო 2001 წლის 10 მაისს, გადაწყვეტილებაში მიუთითა ევროპულ კონვენციაზე, როგორც სასამართლო საქმის გადაწყვეტის ერთადერთ სამართლებრივ საფუძველზე.⁸ ამის შემდეგ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში შეიტანეს ცვლილება, რომლითაც შესაძლებელი გახდა დეპორტაციის შესახებ სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების ზემდგომ სასამართლოში გასაჩივრება.

ბ. არანაკლებად საინტერესოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2007 წლის გადაწყვეტილება. სასამართლო საქმე ეხებოდა პაემნის უფლებას, კერძოდ კი, „პატიმრობის შესახებ“ კანონით დადგენილ შეზღუდვას, თვეში ერთხელ და ერთი საათით⁹.

გადამწყვეტი ამ საქმეში აღმოჩნდა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება *ნოვიცკა პოლონეთის წინააღმდეგ (Nowicka v. Poland)*, რომლის მიხედვით, პატიმრობაში ყოფნისას ოჯახის წევრების ნახვასთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვა თვეში მხოლოდ ერთი ვიზიტით. მიჩნეულ იქნა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევად¹⁰.

თბილისის საქალაქო სასამართლომ დაადგინა, რომ „პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად. პატიმრებისათვის განკუთვნილი პაემნების ნებადართული ოდენობა აშკარად ეწინააღმდეგება ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის შინაარსს, რაოდენობრივად იგი არის აშკარად მცირე, ხელყოფს ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებას და ასეთ შემთხვევაში უპირატესობა უნდა მიენიჭოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას, როგორც იერარქიულად კანონზე მაღლა მდგომს.

საინტერესოა, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლომ დაავალა იუსტიციის სამინისტროს ნორმატიული აქტის გამოცემა, რომელიც შესაბამისობაში იქნება ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის მოთხოვნებთან და რომელშიც მხედველობაში იქნება მიღებული სადავო საკითხზე ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება იმსახურებს დადებით შეფასებას.

გ. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ 2008 წელს განიხილა საქმე, რომელიც ეხებოდა არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი პირის თანამესაკუთრედ ცნობას, რასაც ითხო-

⁸ განჩინება N8(1), 10 მაისი, 2001 წელი, სუსგ, სისხლის სამართლის საქმეებზე, N5, 2001 წელი, გვ. 268.

⁹ გადაწყვეტილება N3/2058, თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგია, 10 ოქტომბერი, 2007 წელი.

¹⁰ 3 დეკემბერი, 2002 წელი.

ვდა მოსარჩელე¹¹. მოსარჩელე, რომელიც 1993 წლიდან 2005 წლამდე (მოსარჩელესთან არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მცხოვრები პირის გარდაცვალებამდე) თანამცხოვრებთან ერთად ცხოვრობდა, ედავებოდა თავისი თანამცხოვრებლის შვილის მიერ სამკვიდროში შემავალ სადავო უძრავ ქონებას და სადავო საცხოვრებელი სახლის გაუმჯობესებისათვის დახარჯულ სოლიდურ თანხას.

მოსარჩელის მოთხოვნა სადავო სახლის თანამესაკუთრედ ცნობის შესახებ ემყარებოდა იმ გარემოებას, რომ მასა და მის თანამცხოვრებს შორის არსებობდა ფაქტობრივი ცოლ-ქმრული ურთიერთობა. მოსარჩელემ თავისი პოზიციის დასასაბუთებლად მოიშველია ის ფაქტი, რომ მათ 1998 წელს დაიწერეს ჯვარი და რომ, მართალია, სამოქალაქო კანონმდებლობა ქორწინების წარმოშობის საფუძვლად მის რეგისტრაციას მიიჩნევს, საქართველო მართლმადიდებლური ქვეყანაა, რაც აღიარებულია სახელმწიფოსა და მართლმადიდებლური ეკლესიის მიერ, რის გამოც ჯვრისწერის ფაქტს არანაკლები იურიდიული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს.

მოსარჩელემ ასევე მიუთითა, რომ საქართველო არის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მონაწილე, რომლის პრაქტიკის მიხედვით: „ქორწინება გასცდა ფორმალურ ურთიერთობებს, ოჯახური ცხოვრების არსებობა-არარსებობის საკითხი მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია მჭიდრო პირადი ურთიერთობის რეალურად არსებობის ფაქტზე“. მოსარჩელემ ასევე მოიშველია ევროპული სასამართლოს 1994 წლის გადაწყვეტილება საქმეზე – კრონი ნიდერლანდების წინააღმდეგ (*Kroon v. the Netherlands*)¹², რომლის მიხედვით, მოსარჩელემ აღნიშნა, რომ „ოჯახური ურთიერთობების ცნება არ იზღუდება მხოლოდ ქორწინებაზე დამყარებული ურთიერთობით და შეიძლება მოიცავდეს სხვა დე ფაქტო ოჯახურ კავშირებს, როდესაც მხარეები ერთად ცხოვრობენ ქორწინების გარეშე“.

საბოლოოდ, უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მოსარჩელის მოთხოვნა. სამწუხაროდ, ამ სასამართლო გადაწყვეტილებას უნდა მიეცეს უარყოფითი შეფასება. ამკარაა, რომ არსებობდა წინააღმდეგობა საქართველოს კანონმდებლობასა, კერძოდ სამოქალაქო კოდექსსა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებს შორის.

ეს კარგი მაგალითია იმისა, რომ სასამართლომ ხელიდან გაუშვა კარგი შესაძლებლობა, დაეცვა ადამიანის უფლებები უფრო მაღალი სტანდარტით და უზრუნველყო საქართველოს კანონმდებლობის ჰარმონიზება ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპულ სტანდარტთან.

¹¹ განჩინება Nას-968-1269-07, 15 მაისი, 2008 წელი, სამოქალაქო, სამეწარმეო და ვაკოტრების საქმეთა პალატა.

¹² 1994 წლის 27 ოქტომბერი, Series A no. 297-C.

6. დასკვნა

დასასრულ შეიძლება გაკეთდეს რამდენიმე დასკვნა:

ა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები სულ უფრო მნიშვნელოვან როლს იძენენ მართლმსაჯულების განხორციელებისას საქართველოში და ისინი თანდათანობით ხდება მართლმსაჯულების სისტემისა და სამოსამართლო აზროვნების ნაწილი;

ბ. ევროპული სტანდარტები ასრულებენ ადამიანის უფლებათა დაცვის ორიენტირის ფუნქციას და ისინი ხელს უწყობენ ადამიანის უფლებათა დაცვას მაქსიმალურად მაღალი ხარისხით. საქართველოს სასამართლოებმა ეფექტიანად უნდა გამოიყენონ ევროპული სტანდარტების ასეთი ფუნქცია;

გ. ევროპული სტანდარტები შეიძლება გახდეს სამოსამართლო აქტივიზმის სამოტივაციო ფაქტორი, რაც საბოლოო ჯამში ხელს შეუწყობს ქვეყანაში კანონმდებლობისა და პრაქტიკის განვითარებას;

დ. საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაში ევროპული სტანდარტების სრულად დასამკვიდრებლად აუცილებელია, ერთი მხრივ, მოსამართლეების უკეთესად ინფორმირება ევროპულ სტანდარტებსა და მათი გამოყენების უპირატესობებზე და, მეორე მხრივ, მეტი სამოსამართლო გამბედაობა ევროპული სტანდარტების პრაქტიკაში გამოყენების თვალსაზრისით.